

*Περιγραφή του θερισμού – οι θεριστές
– τραγούδια του θέρου
– έθιμα όταν τελειώνει ο θερισμός*

Ξεκινάγαμε για το χωράφ' μια ομάδα με τα δρεπάνια και λήγαμε «όποιον πάρει ο χάρος». Θερρίζαμε και φτιάχναμε τη χειροβολιά. Κάθε δρεπανιά που δίναμε, δέναμε τη χειροβολιά και βάζαμε και στοίχημα ποιος θα περάσει τον άλλη. Αφού τελειώναμε τον έργο, δηλαδή μια ευθεία λωρίδα από τη μια άκρη στο χωράφι στην άλλη, καθόμασταν και ξαποσταίναμε και μετά παίρναμε άλλον έργο.

Για τους θεριστές λήγαμε πως όποιος ήταν ο πιο γρήγορος θεριστής ονομαζόταν "πρωτοθεριστής". Κατά τον θέρου λήγονταν πολλή παραδοσιακά τραγούδια που είχαν σχέση με τη συγκομιδή και την επιτυχία όπως:

- *«Τούτο το καλοκαιράκι κυνηγούσα ένα πουλάκι, κυνηγούσα, προσπαθούσα να το πιάσω δε μπορούσα, και έστησα τη ξόβεργά μου να 'ρθει το πουλί κοντά μου.*

Χορτοδετική πρέσα.

*Πού 'σουν πέρδικα καημένη κι ήρθες το πρωί
βρεγμένη
ήμουνα πάνω στα πλάγια, στις δροσιές και στα
χορτάρια
έτρωγα το Μάη τριφύλλι και τον Αύγουστο στα-
φύλι».*

- *«Γινήκαν τα γινήματα, γινήκανε για θέρου
ποιόνε θα στείλω να σι φέρω».*

Έθιμα μετά τον θέρου

Μετά τον θέρου γινόταν σίγουρα ένα τραπέζι στο σπίτι του ιδιοκτήτη του κτήματος για όλους που πήραν μέρος στο θέρισμα. Καταρχάς κερνιότανε ρακί, τσίπουρο, ούζο, ό,τι είχε το κάθε σπίτι, πολλή γλυκά χειροποίητα ντόπια, όπως ήταν το κυδώνι, το σταφύλι, το καρύδι, το σύκο, η ριβανή και τελειώνανε με το φαγοπότι που ήταν είτε με κότες είτε μ' ένα κασίκι που έσφαιζε ο ιδιοκτήτης.

Βαπτιστικά εσώρουχα
με τον Σταυρό και το «ματάκι».

Τέληση της βάπτισης

Παλιά η μάνα δεν πήγαινε ποτέ στη βάπτισι. Όταν ο νουνός έλεγε το όνομα κι το φώναζε ο παπάς, έτρεχε κάποιος μικρός να πάει να πει το όνομα στη μάνα και να παρ' τα συχαρίκια, να τ' δώσει η μάνα δηλαδή λεφτά.

Ποιος ορίζει το όνομα

Το όνομα ορίζεται απ' το νουνό, αλλή όμως το πρώτο παιδί παίρνει πάντα της γιαγιάς ή του παππού το όνομα. Αν έχουν βγει τα πρώτα ονόματα της γιαγιάς ή του παππού τότε ο νουνός βγάζει τ' όνομά του ή αν δεν έχει βαπτίσει άλλο παιδί δίνει το όνομα του Χριστού ή της Παναγίας.

Μετά το τέλος του μυστηρίου της Βάπτισης.

Πράξις 4^η

Ἐν Ἐλευθερωρίῳ σήμερον τὴν 14^{ην} Οὐλαβρίου τοῦ ἔτους 1954
τὴν μέραν Πέμπτην καὶ ὕραον ἑ.μ. καὶ ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ
ἐσχέρτου βουλευτῶν ὁ σύλλογος τῶν διη/γῶν τοῦ 3/ταρίου Διη.
ἐσχέρτου Ἐλευθερωρίου ἀποσπεύμενος ἐκ τῶν 1/Γερ. Μουσουλῶν
ἀποσπεύμενος καὶ 2/ Νίκαιας ἐξυμνωσάμενος διδασκαλίᾳ, γαλιῶν
ὡς ἔστι τὴν ὡς ἀριθ. 2198 ἐ.ἔ. Διατάξις τοῦ κ. Λοιδωραῖου
καὶ ὡς τὴν ἐν τῇ ἐπισημοποιήσῃ τῶν μαθητῶν κ.τ.ο. 77

Ἀποφασισμὸς

Ὅτιν καὶ τῶν μαθητῶν ἀπογορευτικῶν διατάξεων.

1) Νὰ μὴν καίτοι, κρίσει, κυριολεκτικῶς καὶ ὡς ἐπίσημον
καὶ ἐν τῷ δημοσίᾳ ἔδωκε, ἀγαθίας, ἀγορᾶς, βραδύου
ἀποκομιθῆσαν καὶ μάλιστα ἐν τούτῳ γήρατι ἔργα βελτιωσῶν
καὶ οἱ μάλιστα.

2) Τὰς μεμνημένας ὑπᾶς τὰ μὴ κωλυτικούς ἐς τὰς ἀρχαί
τῶν οἰκίων τῶν ἢ τὰς μεμονωμένας κοινὰς, ἀλλὰ τὰ γου-
γύτων ἐς τὰς οἰκίας τῶν.

3) Νὰ ἐνεταθῆ ἐς τοὺς μαθητὰς τῶν μεγαλύτερων τάξεων,
δὲ ἐδιδάσκοντων μαθητῶν, ἢ ἀποδείξωσιν κερκίς τὰς φυσικ-
εἰάς, εἰρησφίματα, ἀείμους χηροποιᾶς ἢ οἰονδύωστε ἰσῖραγ-
μα μερὰ τῶν, ἢ μὲ ἐμφοροποιᾶ ἢ ἐαυτοποιᾶ ἰσῖραγ-
μα.

4) Δὲ ἄλλοι κοινῶς μαθητῶν τὰ ἐνεταθῆ ἐς ἀδελφ-
ῖσιν καὶ ἄλλοις συμπεριφορὰ ὑπὸ τοὺς μεγαλύτερους
τῶν καὶ ἄλλοι ἰσῖραγμα διὰ τοὺς μικροτέρους.

5) Τὰς μαθητὰς ἐνταθῆμεν ἀδελφῶν ἢ ἰσῖραγμῶν
δύο τῶν διδασκῶν ἢ ἰσῖραγμῶν ἐνταθῆμεν ἐς τὰς ἐπι-
δοποιᾶς τὰ ἐιδάμει ἐς τὸν ἕξοφοι καὶ τὰ ἐμφο-
ροι ἰσῖραγμῶν.

6) Νὰ γίνῃ ἐνταθῆμεν ὑπὸ τοὺς μαθητὰς καὶ κερκί-
σῶν ἐς τὴν δὲ κερκίς ἐνταθῆμεν τὸ ἰσῖραγμῶν ὑπὸ
ἐμφοροι καὶ ἐνταθῆμεν ἐμφοροι καὶ ἀν-
ταθῆμεν ἐς ἀδελφῶν ἢ ἀνάμει τῶν, ἐμφοροι τῶν διὰ
τῶν ἐμφοροι ἰσῖραγμῶν τῶν ἰσῖραγμῶν τῶν.

Κατὰ τὰς ἐμφοροι ὑπᾶς τῶν ἐμφοροι τῶν
διδασκῶν εἶναι ἰσῖραγμῶν διὰ τῶν ἐμφοροι ἢ ἐμφο-
ροι ὁ δὲ κερκίς τῶν δὲ ἄλλοι ὑπᾶς ἢ διδασκῶν
Νῦν ἀπομνηστικῶν.

Διὰ τῶν ἐμφοροι ἐμφοροι τῶν μαθητῶν εἶναι
ὅσοι οἱ διδασκῶν καὶ οἱ ἐμφοροι ἐμφοροι (ἐμφο-
ροι ἐμφοροι, ἀπομνηστικῶν, ἐμφοροι ἢ κερκίς).

ὅσοι ἢ ἐμφοροι τὸ ἰσῖραγμῶν ἐμφοροι ἰσῖραγμῶν
ἢ ἐμφοροι.

Ὁ ἕξοφοι τῶν διδασκῶν
οἱ διδασκῶν
ἀπομνηστικῶν

Για τον πονοκέφαλο κάναμε εντριβές στο σβέρκο κι σ' άφνε αμέσως, γιατί ου πονοκέφαλος έρχετ' από τον αυχένα. Για τις εντριβές έβαναμι ελίτσες απ' τη βάγια, φύλλα απ' τα βάγια κι απ' τη πικροδάφνη, τη μπαμπζίνα κι έβαναμι κι οινόπνευμα μέσα σ' αυτά και έπαιρναμι κι έκαναμι τς εντριβές και σταμάταγε ο πονοκέφαλος.

Τώρα για τα σπασίματα στα χέρια και στα πόδια, το πρώτο π' κάναμε ήταν να βάλουμε το χέρι ή το ποδ' στον αχνό με ρίγανη για να απαλιένουν τα νεύρα. Το τράβαγαμι να του βάλουμε στη θέση τ' το κόκκαλο κι μετά του βάναμι γύψο που το φκίανα μόνη μου. Τον γύψο τον έφκίανα με σαπούνι πράσινο, με ούζο ή τσίπουρο και με τ' ασπράδι απ' τ' αβγά. Έπεινα ένα πανί, μία λωρίδα στενή κι τον έβανα τον γύψο, ο οποίος ήθελε πριόνι για να σπάσει. Ύστερα έβaza ένα χαρτόνι κάτω απ' το χέρι κι του κρέμαγα στου λαιμό. Αν ήταν ποδ' δεν είχε ανάγκη, είχε κι τη μαγκούρα τ'.

3. Βότανα

Τα βότανα τα χρησιμοποιούσαν οι πρακτικοί γιατροί π' τς λέγαν κομπογιαννίτες.

- Το πεντανεύρι ήταν ένα χορταράκι για τον πονόκοιλο. Το βράζανι κι βάζαν κι λίγο μαϊντανό μέσα ή λίγη ρίγανη κι αμέσως σ' άφνε ο πονόκοιλος. Και για τα εντερικά π' τα πείραζε τα παιδιά αυτό βράζανε και πίνανε.
- Το θυμάρι το πίνανε για καλή αναπνοή, είναι σαν το τσάι.
- Η μέντα είναι κι αυτή σαν το τσάι κι είναι καλή για τα κοιλιακά και την κυκλοφορία του αίματος.
- Ο κέδρος είναι για την κυκλοφορία του αίματος, για τους φλεβίτες. Το βράζουνε και το πίνουνε.
- Το λεμόνι είναι για τς αμυγδαλές, να κάνεις γαργάρες αλλή και για τη διάρροια. Του βάνεις σε λίγου νερό και το πίνεις γιατί είναι ξινό και σταματάει τη διάρροια.
- Το νεράτζι είναι καλό για το ζάχαρο. Βάζεις μισό ποτήρι νερό και καλό είναι απ' το ψυγείο και στείβεις ένα νεράτζι κι ο ζάχαρος πέφτει αμέσως.
- Την παπαρούνα τη βράζανε και τη δίνανε στα μωρά για να κοιμούνται. Δεν ήξεραν όμως πόσο να δώσουν και πολλή μωρά πεθαίνανε, γιατί βγαίνει αφιόνι απ' αυτό. Η παπαρούνα χρησιμο-

ποιούνταν πολύ στη χειρουργική. Με την παπαρούνα οι γιατροί ύπνωναν τους ασθενείς για να τους χειρουργήσουν.

- Ο καπνός ήταν για τις πηλγές. Όταν κοβόσουν με μαχαίρι ή στιδήποτε άλλο και έβγαζε αίμα, βάζαμε καπνό τριμμένο για να σταματήσει το αίμα.
- Τον βασιλικό δεν το χρησιμοποιούσαν πολύ, γιατί ο βασιλικός ρίχνει το αίμα. Είχαν όμως ένα χουρταράκι που είναι σαν βασιλικούλης ψιλός κι γίνεται μέσα στα σπανάκια. Αυτό το πιάναν και το στείβαν κι έβανανι στα μάτια σταγόνες.
- Άθος από φροξυλιά που κάνει άσπρα λουλουδία, τα 'παιρνες κι τα 'βazes σε μια λαδόκολλη και έχει μεγάλη ελάττωση το άσθμα.
- Έπιναν επίσης και ρίζα από πουρνάρι για να μαλακώνει το άσθμα.
- Για την καρδιά, να ξιβλώνε οι αρτηρίες τς καρδιάς, είχαμε ένα λουλουδι στις γλάστρες μας που το λέγαμε καρδιοφύλλι. Αυτό δε το 'βrazes, αλλή έπαιρνες τρία φυλληράκια απ' αυτό, το πλένεις καθαρά και το μασάς έτσι ωμό όπως το μαρούλι. Το τρως χωρίς να 'χει πρόβλημα.
- Η ρίκαϊνα ήταν ένα στρωτό στρωτό χορταράκι που γένεται την άνοιξ' και σκεπάξ' τα σπανάκια και τα ξεραίνει. Αυτή την έβrazes και την έπνεις για του σκωτ', όταν καταλάβαινες οτ' σι πονάει το σκωτ'.
- Για τη σπλήνα από την ελονοσία βάζαμι μια πλέχτρα σκόρδα, τα καθάρζαμι, τα στουμπάγαμι καλή κι τα φκίαναμι μι ξιδ' κι έπνάν κι ήταν εντάξει η σπλήνα.
- Η χολή όταν είχε πέτρα μπορούσες να τη διαλύσεις με ένα χορταράκι που το λένε αλπομηλιά, και συγκεκριμένα με τις ρίζες του. Η πέτρα βέβαια δεν φεύγει μ' αυτό τόσο απ' τη χολή γιατί είναι μικρή κι βλων', αλλή απ' τα νεφρά φεύγει. Βάζεις λοιπόν ένα κιλό ρίζα αλπομηλιά και παίρνες μια πεντακοσάρα μπουκάλια κρασί. Τις ρίζες θα τς πλύνεις καθαρά και θα τις στουμπίσεις στη καυκιά και ύστερα θα τις βράσεις μες στο κρασί, θα μείνει το μισό και θα πίνεις ένα φλιτζανάκι του καφέ για τις πέτρες στα νεφρά και τς τριβ', όπως κάνι την λιθοτριψία τώρα και πέφνε αμέσως.

- Από το κλήμα που κλαδεύουμε τον Μάρτη παίρνεις μια βεργούλα κι τ' βάνεις μέσα σ' ένα μπουκαλάκι, τ' δεις καλά για να μην πάνε νερά, κι πιάνεις το δάκρυ και το βάζεις στο μάτι σ'. Είναι το καλύτερο για το μάτι σαν κολλητήριο, αλλιά καταστρέφει και τον καταρράχτη.
- Η μοσχομαντζουράνα ή μοσχορίγανη όπως τη λένε, είναι για την πίεση. Άμα εχς πίεσ' θα πιεις ένα φλιτζανάκι σήμερα κι ένα αύριο και τη ριχν' ντιπ τ' πίεσ'.
- Αν έχεις μικρό ρυθμό στο αίμα, έχεις πεσμένο αιματοκρίτη, παίρνεις ένα κιλό τσουκνίδα, ρίζες κι αυτά που καίνε, τη βράζεις και το πίνεις κι ανεβαίνει το αίμα πάλη κι έρχεται στη θέση τ'.
- Για το ξάνθισμα π' ταλαιπωρούσε τα παιδιά κοπανούσαν τν αγκινάρα μι λιάδι κι μι ξίδι και λίγο κυνηγόχωμα π' μάζουνανι οι αγριομέλισσες και του αλείφανε του παιδί κι πέραγε.
- Το χαμομήλι είναι και για το κρυσθόγημα και για τον πονόκοιλο και για ηρεμιστικό. Με χαμομήλι επίσης πλένονται οι γυναίκες μετά τη γέννα, ή όταν έχουν πρόβλημα στα γεννητικά τς όργανα. Αλλιά και για τον πονόματο το χαμομήλι είναι καλό. Πλένουμε πάντα με χαμομήλι όταν πονάει κάποιο μάτι.

Μαρτυρία: **Καψάλλα Ελένη**

Δ' ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΑ

1. Οι μήνες και οι ημέρες του χρόνου

Μερομήνια

Τα μερομήνια αρχίζνε από την πρώτη του Αυγούστου. Με του νέου είναι μέχρι τς δώδεκα του Αυγούστου και με το παλιό είναι μέχρι τς εικοσιπέντε. Η κάθε μέρα του μερομηνιού αντιστοιχεί σ' ένα μήνα. Δηλαδή η πρώτη Αυγούστου είναι ο Αύγουστος, η δεύτερη μέρα είναι ο Σεπτέμβριος, τρεις Αυγούστου είναι ο Οκτώβρης και συνεχίζεται. Αυτοί που παρακολουθούν τα μερομήνια αρχίζνε

από το πρωί τς μέρας και παρακολουθούν την εξέλιξη της ημέρας όσον αφορά τον καιρό και σημειώνουν τι καιρός θα κάνει κάθε μήνα. Παράδειγμα, στις 4 Αυγούστου το βράδυ μπορεί να έχει αέρα αυτό σημαίνει ότι στο τέλος του Νοεμβρίου θα έχουμε βοριά, ή στις 5 Αυγούστου το μεσημέρι μπορεί να βρέξει, πράγμα που σημαίνει ότι στα μέσα του Δεκεμβρίου θα έχουμε βροχές.

2. Άνεμοι

Ο βοριάς είναι ο πιο κρύος αέρας, ο βορειοδυτικός είναι επίσης κρύος αέρας, ο νότιος είναι ο πιο ζεστός κι υπάρχει κι ο ανατολικός αέρας. Στο χωριό μας έχουμε πολύ αέρα. Όταν φυσάει αέρας δεν είναι να σταθείς, ν' ανοίξεις πόρτα. Μια φορά, λήει, συναντήθηκαν ο διάολος μαζί με τον αέρα. Κβεντιάσανε, κβεντιάσανε κι μετά που 'ταν να χωρίσουνε λήει ο διάολος στον αέρα: «*Αν σι χρειαστώ πού θα σι βρω*»; Κι λήει ο αέρας: «*Θα μι βρεις απ' το Αντίρριο μέχρι τα Μποχωρογάλλια*». Δηλαδή μέσα σ' αυτό το σημείο φυσάει πολύ δυνατός βοριάς.

3. Πρόγνωση μετεωρολογικής καταστάσεως

- Άμα του κουπάδ' του βράδυ θέλει ακόμα να βοσκήσ', να φάει, να ξερσ ότι θα χειμάσ'. Ακόμα όταν το βλεπς του κουπάδ' να παίζ' όπως παίζουν τα μικρά τ' αρνάκια, τότε πάλη θα χειμάσ' ή κρύο θα καμ' ή αέρηδες.
- Άμα ο κόκορας ληλήσ' τ' αποβραδís πριν τς δώδεκα η ώρα, σημαίνει οτ' ο καιρός θ' αλλιάξει, ή ζέστα θα καμ' ή θα βρεξ' ή θα 'χει αέρα.
- Όταν υπάρχει πολύ μύγα και οι μύγες τσιμπάνε, τότε έχουμε σίγουρα βροχές.
- Ο σκύλος άμα κυλιέται μέσα στη λασπ', αλάθευτο θα βρεξ'. το βλεπς να κυλιέται απόγεμα, την άλλη μέρα ή την παρ' άλλη έχουμε χειμώνα.
- Άμα νίβεται η γάτα προς το βοριά θα φυσήξ' αέρας βοριάς, άμα νίβεται προς το νότο θα φυσήξ' αέρας νότιος, ή άμα νιφτεί βορειοδυτικά θα φυσήξ' από κει ο αέρας.
- Την ημέρα των Φώτων ο,τ' αέρας φυσήξ', θα είναι σχεδόν όλο τον χρόνο ο ίδιος ο αέρας.

Μαρτυρία: **Μπαλής Κωνσταντίνος**